

Çin'in Suriye Politikası ve Hesapları

Suriye, Yemen, Tunus, Libya ve Mısır gibi ülkelerin otoriter rejimlerle yönetilmesinden dolayı bu ülkeleri istikrarlı olarak gören Pekin yönetimi, Arap Baharı'nın ortaya çıkışına diğer ülkeler gibi hazırlıksız yakalanmıştır. Ancak Suriye'deki barışçıl protestolar iki ay içinde şiddetli çatışmalara dönüşünce Çin de hızlı bir şekilde reaksiyon göstermiştir.

Suriye'nin küresel ve bölgesel alandaki potansiyel önemini çabuk kavrayan Çin, 2012 yılında Suriye'ye bir elçi göndererek Esad rejimini barışçıl bir çözüm bulması için ikna etmeye çalışmıştır. Ayrıca krizin başladığı andan itibaren Çin, Batılı güçlerin Birleşmiş Milletler'e (BM) sunduğu Suriye'ye askerî güç kullanma ve Esad rejimine yaptırım uygulama kararlarına karşı çıkmıştır. Kendi içinde de 55 farklı etnik grubu barındıran ve benzer sorunlarla mücadele eden Pekin, Suriye'nin iç işlerine karışılmaması ve Esad rejiminin muhatap alınması konularından taviz vermeyerek kararlı bir diplomatik tutum sergilemiştir. BM'de daimi üye sıfatıyla veto yetkisine sahip olduğu 1971 yılından itibaren genellikle Batı karşıtı bir tutum takınan Çin, Suriye krizi için alınan kararlarda da benzer şekilde birçok kez veto hakkını kullanmıştır.^[1]

1980'lerin başından itibaren dış dünyaya kapılarını açarak ticaretin her alanında iş birliğini geliştiren politikalar sürdürmeye başlayan Çin, Suriye ile olan iyi ilişkilerini de bu tarihten itibaren kurmuştur. Özellikle ABD kaynaklı istihbarat raporlarına göre 1980'lerin sonundan itibaren Çin'in Suriye rejimine balistik füzeler dâhil olmak üzere stratejik silahlar satması, iki ülke ilişkilerini oldukça geliştirmiştir. Bu silahlarla Suriye'nin İsrail'e karşı önemli avantajlar sağlayabileceği düşüncesi ABD'yi oldukça kaygılandırmıştır. ABD bu silah ticaretine karşı çıksa da Çin her iki tarafla da arasını bozmayarak dolaylı yollarla silahları Suriye'ye ulaştırmaya devam etmiştir.^[2] Çin-Suriye ilişkilerinin bu tarihî arka planı, Suriye krizinde de Pekin'in tutumunu oldukça etkilemiştir.

Çin'i Suriye'de daha aktif bir politika izlemeye iten sebeplerden biri de Suriye ve Irak'taki savaşlara katıldığı iddia edilen Uygur Türklerinden duyduğu endişedir. Pekin yönetimi, aralarında Çin vatandaşlığına sahip olanların da bulunduğu bu grubun savaş sonrasında ülkeye geri döndüklerinde yüksek bir risk oluşturacaklarını düşünmektedir. Çin, Suriye'nin Uygur Türkleri için terör saldırılarında ana üs olarak kullanılmasını engelleme gerekçesiyle Suriye'de daha etkin bir konumda yer almak istemektedir. Ayrıca çeşitli İslami partilerin içinde yer alan Uygurların etkinliklerini önlemek isteyen Çin, bu grupların gelişerek kendi ülkesinde saldırılar düzenlemesinden çekinmektedir.

"ABD kaynaklı istihbarat raporlarına göre 1980'lerin sonundan itibaren Çin'in Suriye rejimine balistik füzeler dâhil olmak üzere stratejik silahlar satması, iki ülke ilişkilerini oldukça geliştirmiştir."

Suriye'de savaşın sonuna yaklaşıldığını düşünen Çin, ülkenin yeniden inşası için de oldukça isteklidir. Esad rejiminin savaşın kazananı olacağına inanan Pekin hükümeti, bundan dolayı Batılı devletlerin ülkenin inşasında etkin rol oynayamayacaklarını hesap etmektedir. Rusya ve İran da Suriye'nin yeniden inşasında gönüllü olmalarına rağmen değeri çeyrek trilyonu bulan projeleri karşılamakta zorluk çekeceklerdir. Bu noktada güçlü bir ekonomiye sahip olan Çin'in devreye girmesi kaçınılmaz olacaktır. Çin, yapacağı bu hamleyle birlikte hem kendine ekonomik bir pazar elde edecek hem de küresel ve bölgesel alanda daha fazla söz sahibi olacaktır. Ayrıca Suriye Çin'in 2013 yılında açıkladığı *Bir Kuşak Bir Yol Projesi* için de potansiyel bir role sahiptir. Çünkü Suriye, Akdeniz'de bulunan Lazkiye ve Tarsus limanlarıyla Çin'in ilgisini çekmektedir.

2017 Mart'ında Çin, tıp ve lojistik konularında Suriyeli askerlere eğitim vermek amacıyla Suriye'ye askerî birlikler göndermiştir. Çin'in bu hareketi Ortadoğu'da devam eden ticari projeleri korumak dışında bir nedenle Ortadoğu'ya birlik gönderdiği ilk olaydır. Bundan dolayı her ne kadar sessiz sedasız gerçekleşse de bu olay büyük önem arz etmektedir. Suriye'de başlayan savaş, Çin'in Ortadoğu politikasında özellikle Suriye konusunda proaktif davranış sergilemesine neden olmuştur.

2017 Eylül'ünde BM Genel Kurulu'nda Suriye Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Walid Mualllem ile Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi bir araya gelmiştir. Bu toplantıda Wang Yi, eski ipek yolunda Suriye'nin önemli bir konumda olduğunu ve Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin gelecekte ikili iş birliği için bir fırsat olabileceğini açıklamıştır. Bu noktada savaşın ne kadar süreceğine bakılmaksızın Çin'in Suriye'ye yatırım

yapmak için adım atmaya hazır olduğu görölmektedir. Ayrıca Kasım 2107’de yaptığı bir başka açıklamada Wang Yi, Suriye’nin barış ve kalkınma vizyonuna ve Suriye’nin yeniden yapılanmasına katkı sağlamak istediklerini söylemiştir. Suriye rejimi de Çin’in Suriye’nin yeniden yapılandırılmasında rol almasını büyük bir memnuniyetle karşılayacaklarını açıklamıştır.[3]

İki ülke, ilişkilerini artık sadece söylemler üzerinden değil çeşitli ekonomik ve yardım anlaşmaları imzalayarak somut bir seviyeye getirmiştir. 2017 Kasım ayında Çin, Suriye’ye 1.000 ton pirinç göndermiş ve 4.000 ton daha göndereceğini taahhüt etmiştir. Bu gıda yardımı, Çin’in Bir Kuşak Bir Yol Projesi’ndeki ülkelere yardım için ayırdığı fondan karşılanmıştır. Pekin bu hamlesiyle Suriye halkının da sempatisini kazanmayı hedeflemektedir. Bunun yanı sıra Çin, Suriye hükümetiyle Suriye’ye 40 milyon ABD doları değerinde insani yardım sağlanması için üç anlaşma imzalamıştır. 150 Çinli şirket Suriye’de 2 milyar dolarlık sanayi parkı inşa etme planını açıklamıştır. Ayrıca Çinli şirketlerin Suriye petrol ve telekomünikasyon şirketlerinde de hisseleri bulunmaktadır. Bu anlaşmalar Çin’in Suriye için uzun vadeli planlarını göstermektedir.[4]

Suriye rejimi de savaş sürecinde BM kararlarını veto ettiği için ve yine bu süreçte ülkeye çeşitli biçimlerde ekonomik ve askerî yardım sağladığı için Çin hükümetine ve Çinli yatırımcılara öncelik tanımaktadır. Esad rejimi ülkenin bütün sektörlerde hasar gördüğünü ve Çin’in istisna olmaksızın her sektörde olabileceğini açıklamıştır.

Çin’in Suriye krizinde BM’de kullandığı veto hakları, Suriye’nin yeniden yapılanması için yaptığı ekonomik ve insani yardım anlaşmaları, Batı ve Arap ülkelerinin Çin’in Ortadoğu’daki meseleler konusundaki desteğinin önemini anlamalarını sağlamıştır. Ayrıca Çin’in dünyada göz ardı edilemeyecek önemli bir küresel güç olduğunu da göstermiştir. Bu durum Çin’in bölgedeki ekonomik çıkarlarını koruyabilmesi için elini güçlendirmesini sağlamaktadır. Söz konusu çıkarların gün geçtikçe arttığı ve Çin’in ekonomik anlamda Ortadoğu’ya giderek daha da bağımlı hale geldiği düşünülecek olursa Pekin’in bölge üzerinde daha fazla siyasi nüfuzla sahip olma ve bölgede söz sahibi aktörlerden birisi haline gelme isteğinin ardındaki sebepler çok daha iyi anlaşılacaktır.[5]

[1] Muhamad S. Olimat, *China and the Middle East Since World War II*, New York: Lexington, 2014, s. 229.

[2] “Çin’in Suriye Ajandası”, <http://www.suriyegundemi.com/2017/11/02/cinin-suriye-ajandasi/> (21.02.2018)

[3] “Wang Yi Meets with Deputy Prime Minister and Foreign Minister Walid Muallem of Syria”, <http://www.fmp>

[4] “China delivers 1,000 tons of rice to Syria in food aid”, http://www.xinhuanet.com/english/2017-11/21/c_136767212.htm (20.02.2018)

[5] Altay Atlı, *Arap Baharı ve Sonrasında Çin’in Ortadoğu Politikası*, (Ed. Armağan Gözkaman, Perihan Paksoy), Der Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 141.